

Marcin Mironowicz

ORCID: 0000-0001-6514-779X

Niezależny badacz

marcin.mironowicz5@gmail.com

Śpiew cerkiewny w brackich szkołach

Słowa kluczowe: szkoły brackie, śpiew cerkiewny, didaskał

W drugiej połowie XVI wieku w granicach państwa polsko-litewskiego powstały szkoły brackie. Zasady ich funkcjonowania opierały się na regulaminie zwanym *Porządkiem szkolnym*. Program brackiej oświaty opierał się na systemie ogólnoeuropejskim. Nauczano siedmiu sztuk wyzwolonych na dwóch poziomach: *trivium* i *quadrivium*. Główny nacisk kładziono na naukę języków: greki, cerkiewnosłowiańskiego, w późniejszym okresie polskiego. W procesie nauczania wykorzystywano język określany jako „prosta mowa” czy też „mowa ruska”. Języki były kluczem do poznania teologii. Dużą wagę w placówkach brackich przykładano do kształcenia z gramatyki, retoryki i dialektyki, tj. do realizacji *trivium*¹. Program *quadrivium* obejmował geometrię, arytmetykę, astronomię, muzykę. Nie we wszystkich szkołach był on realizowany w pełni. Jednak muzyka, teoria i praktyka cerkiewnego wielogłosowego śpiewu chóralnego, stały na wysokim poziomie². Wykłady z muzyki obejmowały teorię kształtowaną przez długie wieki, dotyczyła liturgicznego śpiewu opartego na ośmiu skalach modalnych (tzw. *osmogłasije*).

Po przyjęciu chrześcijaństwa w 988 roku przez Ruś Kijowską Włodzimierz Wielki dbał, by przygotowywano przyszłych kapłanów i śpiewaków cerkiewnych, tzw. *diemestwennikow*³, według wzorów bizantyńskich. Pierwsi nauczyciele śpiewu byli głównie Grekami. Wedle zachowanych źródeł około 1051 roku z Carogrodu do

¹ M. Mironowicz, *Szkoły bractw cerkiewnych na terenie Wielkiego Księstwa Litewskiego w XVI–XVIII wieku*, Białystok 2019, s. 301–311.

² Е. Медынский, *Братские школы Украины и Беларуси в XVI–XVII вв.*, Москва 1954, s. 64; В.П. Мещеряков, *Братские школы Белоруссии (XVI – первая половина XVII в.)*, Минск 1977, s. 37.

³ *Diemiestwiennik* – śpiewak, z greckiego *domestikos* – naczelnny śpiewak lub kierownik chóru.

Kijowa przybyli trzej sławni greccy śpiewacy wraz ze swoimi rodzinami. Śpiew cerkiewny w oparciu o wzorce bizantyjskie, serbskie i bułgarskie, rozwijał się w monasterach i cerkwiach przez następne stulecia. W 1588 roku Aleksander IV, hospodar Mołdawii (1552–1562), w liście skierowanym do lwowian pisał: „пришлите до насъ чотыри діяки млоденци добрыи, а мы ихъ дамо на научение петья Греческого и Сербского, и коли ся научатъ, а мы ихъ зася пустимо до васъ, одно штобы мели голоса добрыи, бо изъ Перемысля такожь посланы суть дякове на науку”⁴.

Największe zasługi dla uformowania się tzw. „kijowskiego raśpiewu”, czyli skrzyżowania różnorodnych melodii cerkiewnych z melodiami lokalnych pieśni obrzędowych miała Ławra Kijowsko-Peczerska. Mnisi nabierali doświadczenia, odwiedzając klasztorne wspólnoty bizantyjskie, serbskie i bułgarskie. Rozwojowi wielogłosowego śpiewu cerkiewnego sprzyjały także pochlebne opinie wyrażane przez potomków szlachty i magnatów wysyłanych na naukę za granicę⁵. W XVI wieku wprowadzono również do użytku tzw. *kijewskoje znamia*, tj. pięciolinijny system zapisu melodii, zamiast staroruskiej notacji neumatycznej. Szkoły brackie przejęły do swego programu nauczania najlepsze osiągnięcia z zakresu muzyki liturgicznej.

Jak wspomniano wyżej, organizacja pracy w placówkach brackich opierała się na regulaminie zwanym *Porządkiem szkolnym*, w którym czytamy: „W sobotę [...] w godzinach popołudniowych [uczniowie – M.M.] uczyli się paschalii⁶ i ruchu księżycy, arytmetyki lub śpiewu cerkiewnego”⁷. Uczniowie poznawali reguły śpiewu cerkiewnego oraz zapisywania go nutami w zeszytach („partesach”)⁸. Efekty ich nauki można było usłyszeć w niedzielę i dni świąteczne, kiedy chłopcy uczestniczyli w liturgii⁹, a część z nich śpiewała w chórze brackim. Nauczyciele zatrudniani w szkołach brackich oprócz umiejętności merytorycznych musieli spełniać zdefiniowane w *Porządku szkolnym* wymagania moralne:

⁴ Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России, собранные и изданные Археологической комиссией, т. I, Санкт-Петербург 1863, s. 142.

⁵ О.В. Михайличенко, *Основи загальної та музичної педагогіки: історія та теорія: Навчальний посібник (двомовний)*, Суми 2009, s. 27.

⁶ Paschalia – paschalna tablica obliczeniowa zawierająca kluczowe dane, za pomocą których ustala się datę świętowania Wielkanocy i połączonych z nią świąt ruchomych, A. Znosko, *Słownik cerkiewnosłowiańsko-polski*, Białystok 1996, s. 25.

⁷ *Памятники изданные Киевской комиссией для разбора древних актов*, т. I, Киев 1898, s. 50; *Архів Української Церкви*, серія 2, вип. 1, Київ 2001, s. 69; E. Медынский, *Братские школы...*, s. 129–130.

⁸ E. Медынский, *Братские школы...*, s. 64; В.П. Мещеряков, *Братские школы Белоруссии...*, s. 37.

⁹ E. Медынский, *Братские школы...*, s. 130.

Didaskal albo nauczyciel tej szkoły powinien być szlachetny, mądry, roztropny, pokorny, wstrzemięźliwy, nie pijak, nie cudzołożnik, nie chciwy, nie sknera, nie zacierzwiony, nie zawistny, poważny, nie wulgarny, nie czarownik, prawdomówny, nie heretyk, lecz dążący do pobożności, osoba dobra i nie przedstawiająca siebie jako dobrodzieja, niechaj i uczniowie będą jak ich nauczyciel, który przedstawia się w tych cnotach, aby byli jego uczniowie tacy jak on¹⁰.

W szkołach brackich nauczyciel śpiewu cerkiewnego pełnił również funkcję regenta chóru cerkiewnego składającego się z uczniów¹¹. Materiały źródłowe i opracowania dotyczące bractw cerkiewnych przywołują imiona kilku nauczycieli muzyki.

1. Duchowny Teodor Grek mógł uczestniczyć w 1589 roku w Rohatyniu w założeniu bractwa. Bractwo zostało przez biskupa Gedeona Bałabana uznane za hereetyckie, jego członkowie wyklęci, zaś Teodor Grek był przez dwa miesiące więziony¹². Decyzję biskupa uchylił patriarcha Jeremiasz listem z 27 sierpnia 1589 roku skierowanym do mieszkańców miasta¹³. Konflikt biskupa Gedeona z bractwem rohatyńskim odnowił się po zakończeniu wizyty patriarchy Jeremiasza w Rzeczypospolitej w końcu 1589 roku. Bałaban zakazał członkom bractwa uczestnictwa w nabożeństwach. Z polecenia biskupa jego słudzy niemilosiernie zbili Teodora¹⁴. Teodor Grek do października 1591 roku nauczał w szkole brackiej greki i śpiewu cerkiewnego. Jednocześnie był diakonem w miejscowej cerkwi. Członkowie magistratu zarzucali Teodorowi wprowadzenie niezgodnego z tradycją śpiewu, co doprowadziło do jego konfliktu z bractwem. Spór zakończył się tym, iż do pomocy Teodorowi sprowadzono ze Lwowa diakona¹⁵. Teodor Grek prawdopodobnie przeprowadził się do Lwowa i kontynuował nauczanie w szkole brackiej. Nasilający się konflikt stauprogii lwowskiej z biskupem Gedeonem Bałabanem spowodował odesłanie wielu nauczycieli

¹⁰ Е.Н. Медынский, *Братские школы...*, s. 126–127; M. Mironowicz, *Szkoły bractw cerkiewnych...*, s. 501.

¹¹ Ю. Шустова, *Документы Львовского Успенского Ставропигийского братства (1586–1788): источниковедческое исследование*, Москва 2009, s. 175.

¹² A. Borkowski, *Patriarchy Wschodu w dziejach Rzeczypospolitej (1583–1601)*, Białystok 2014, s. 84.

¹³ *Архив Юго-Западной России, издаваемый временною комиссиею для разбора древних актов, высочайше учрежденною при Киевском, Подольском и Волынском генерал-губернаторе* (dalej: АЮЗР), ч. 1, т. X: *Акты, относящиеся к истории галицко-русской православной церкви (1423–1714)*, Киев 1904, s. 440–441; A. Borkowski, *Patriarchy Wschodu...*, s. 103–104.

¹⁴ *Ibidem*, s. 132.

¹⁵ К. Харлампович, *Западнорусские школы XVI и начала XVII века, отношение их к инославным, религиозное обучение в них и заслуги их в деле защиты православной веры и церкви*, Казань 1898, s. 364–365.

brackich do szkół brackich w różnych miastach. W 1592 roku duchowny Teodor został zatrudniony przez bractwo w szkole w Wilnie¹⁶.

2. Herasym, diakon nauczał w szkole brackiej we Lwowie. Nasilający się konflikt stauropigii lwowskiej z biskupem Gedeonem Bałabanem spowodował odeślanie nauczycieli brackich do szkół brackich w różnych miastach. W 1592 roku duchowny Herasym został zatrudniony przez bractwo w szkole w Wilnie¹⁷.

3. Sidorowicz Michał, nauczał śpiewu w szkole brackiej we Lwowie na pocz. XVII wieku¹⁸.

4. Sidorowicz Teodor został w 1604 r. przyjęty przez bractwo jako nauczyciel „языка словенского” i „до церковное працы” z pensją 5 złotych na kwartał¹⁹. Dokonał on przeróbek szeregu utworów cerkiewnych na 4 i więcej głosów²⁰. Prowadził również nauczanie śpiewu cerkiewnego na 3, 4, 5, 6 i 8 głosów²¹.

5. Mikołaj Grek nauczał śpiewu cerkiewnego w szkole lwowskiej w latach 30. XVII w.²²

6. Atanazjusz, Grek, nauczał śpiewu cerkiewnego w szkole lwowskiej²³ w 1637 r. Jest wspominany w szkolnych dokumentach bractwa²⁴.

¹⁶ *Ibidem*, s. 301.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ АЮЗР, ч. 1, т. XI: *Акты, относящиеся к истории Львовского ставропигиального братства (1599–1702)*, Киев 1904, s. 65.

¹⁹ W 1604 roku na zebraniu stauropigii lwowskiej „приняли братья Θεодора Сидоровича такъ до церковное працы, якъ тежъ до учения детей языка словянского, за що му контентацію наменили на каждый кварталъ по золотыхъ польскиххъ 5” АЮЗР, ч. 1, т. XI, s. 69; Ю.Э. Шустова, *Школа Львовского Успенского ставропигийского братства в конце XVI – начале XVII: взаимодействие греко-славянских культурных традиций*, [w:] *Россия и Христианский Восток*, Москва 2004, s. 163–185; К. Харлампович, *Западнорусския православныя школы...*, s. 308; Я.Д. Исаевич, *Братства та їх роль в розвитку української культури XVI–XVIII ст.*, Київ 1966, s. 162.

²⁰ Б. Кудрик, *Огляд історії української церковної музики*, Львів 1937, s. 18–19; Я.Д. Исаевич, *Братства...*, s. 162.

²¹ W. Wołosuk, *Drogi ku adaptacji cerkiewnego śpiewu kijowskiego na ziemiach ruskich*, „Rocznik Teologiczny” 2011, s. 228; Я.Д. Исаевич, *Братства...*, s. 162; Ю. Шустова, *Документи Львовского Успенского Ставропигийского братства...*, s. 175.

²² Я.Д. Исаевич, *Братства...*, s. 163; АЮЗР, ч. 1, т. XI, s. 130–131; Ф. Срібний, *Студії над організацією львівської Ставропігії від кінця XVI до половини XVII ст.*, „Записки наукового товариства імені Шевченка” 1912, т. 108, s. 10–14; I. Lylo, *Греки на території Руського воєводства у XV–XVIII ст.*, Львів 2019, s. 156; I. Lylo, *Греци we Lwowie: zapomniani obywatele*, „Orientalia Christiana Cracoviensia” 2012, t. IV, s. 55; M. Mironowicz, *Греци w Akademii Ostrogskiej i bractwie lwowskim na przełomie XVI i XVII wieku*, „Latopisy Akademii Supraskiej” 2017, t. 8, s. 236.

²³ Я.Д. Исаевич, *Братства...*, s. 163.

²⁴ АЮЗР, ч. 1, т. XI, s. 130–131; Ф. Срібний, *Студії над організацією львівської Ставропігії...*, s. 10–14; I. Lylo, *Греци we Lwowie: zapomniani obywatele...*, s. 55; I. Lylo, *Греки на території Руського воєводства...*, s. 156; M. Mironowicz, *Греци w Akademii Ostrogskiej i bractwie lwowskim na przełomie XVI i XVII wieku...*, s. 236.

8. Ilkowski Elizeusz (hieromnich) (pocz. XVII w. – 1669) był mnichem Ławry Kijowsko-Peczerskiej i dyrygentem chóru metropolitalnego. Do 1625 roku uczył się śpiewu cerkiewnego w Wilnie²⁵. Jako chórzysta towarzyszył prawosławnemu biskupowi połockiemu Melecjuszowi Smotryckiemu podczas jego pobytu w monasterze w Dermaniu. Dowiedziawszy się o przejściu Smotryckiego na unię²⁶, przybył do Łucka, gdzie został zatrudniony w szkole brackiej jako „наглядач та викладач тієї школи отець Єлисей Ільковський”²⁷. W październiku 1627 roku, podczas napadu studentów z kolegium jezuickiego na placówkę bracką, hieromnich Elizeusz poturbował jednego z nich. Za ten uczynek został osądzony: „від пана Ільківського, який убив бурсака і був покараний судом гривнею”²⁸. Uciekając od odpowiedzialności Ilkowski powrócił do Dermania. Po śmierci Smotryckiego porzucił unię i schronił się w brackim monasterze pw. św. św. Piotra i Pawła w Mińsku. W 1635 roku z kilkoma pomocnikami dokonał napadu na dom unickiego duchownego Grzegorza Herasimowicza, by odbić „zbiegłego” chłopca. Na prośbę Welamina Rutskiego Ilkowski został poddany sądowi Piotra Mohyły, który przebywał wówczas w Mińsku²⁹. Elizeusz zamieszkał w Kijowie – mieście, w którym prężnie rozwijał się śpiew cerkiewny. W połowie XVII wieku przeszedł na unię. Uczył śpiewu w seminarium przy monasterze bazylikańskim w Mińsku. Od 1661 roku przebywał w monasterze w Żyrowicach, centrum śpiewu bazylikańskiego w Rzeczypospolitej³⁰.

²⁵ І. Кузьмінський, *Реформа церковного співу митрополита Петра Могили у Києві, „Українська музика”* 2018, s. 8; *Ідет, Партесний спів у Луцькому Хрестовоздвиженському братстві XVII ст.*, [в:] *Луцьке Хрестовоздвиженське братство – інституційний розвиток та місце в суспільному русі України та Білорусі. Матеріали Міжнародної наукової конференції присвяченої 400-літтю Луцького Хрестовоздвиженського братства*, Луцьк 2017, s. 73–82.

²⁶ W liście z 2 września 1628 roku do metropolity Józefa Welamina Rutskiego Melecjusz Smotrycki pisze: „Нещодавно був у великій неласці і переслідуваннях від ченців мого Дерманського монастиря. Довідавшись, що я з вашою Велебністю бачився у Дубно, вони мало не всі від мене розбіглися і по всій Волині розславили. А розповіли про те служки Вашої Велебності моєму Єлисею Ільковському, а він розповів іншій братії [...]. Проте, монахи вже до мене з Луцька повернулися, їх там п’ятеро поїхало і між ними той Єлисей співак”, М. Коялович, *Литовская церковная унія*, т. II, Санкт-Петербург 1861, s. 367–368.

²⁷ АЮЗР, ч. 1, т. VI: *Акты о церковно-религиозных отношениях в Юго-Западной Руси*, Киев 1883, s. 593.

²⁸ J. Kochanowicz, *Słownik geograficzny jezuickich burs muzycznych*, Kraków 2002, s. 150.

²⁹ *Собрание древних грамот и актов городов Минской губернии, православных монастырей, церквей и по разным предметам*, Минск 1848, пр 98, 99.

³⁰ *Життєписи Василяян. Виймок з рукописного збірника митрополита Льва Кишки*, „Записки Чина св. Василя Великого” 1927, т. 2, s. 400; *Описание документов архива западнорусских униатских митрополитов*, т. 1, Санкт-Петербург 1897, s. 27; АЮЗР, ч. 1, т. VII, s. 116.

8. Wasilewski o nieznanym imieniu, był absolwentem brackiej szkoły w Połocku, po przybyciu do Mohylewa został „учитель хлопцовъ въ школе братской по латине и спевать на хору в церкви”³¹.

9. Wiszniański Teodor w latach 1645–1649 nauczał w szkołach brackich w Rohatyniu, Stryju, Drohobyczu³². Określał siebie jako bakałarz filozofii i diak cerkiewny, miejscowy pedagog³³. Posiadał własną bibliotekę³⁴. Bractwo w Stryju w 1645 roku posądzało „Wiszniańskiego o ruszenie bakałarza Gerasima z jego posady rohatyńskiej, o nieprzystojne w Rohatynie zachowanie się; toż zabrali mu ze skrzyni ci starsi bracia cerkiewni cztery grzywny srebra, 80 talarów, świec woskowych za 10 zł, futro bieskowe i drugie lisie i 20 zł od nauki dzieci miejskich”³⁵.

10. Makarewicz Daniel w drugiej połowie XVII wieku był nauczycielem w Połocku, a następnie przybył do Mohylewa, gdzie został „учитель хлопцовъ въ школе братской по латине и спевать на хору в церкви”³⁶.

11. Uszakiewicz Wasyl żył w drugiej połowie XVII wieku. Znany był przede wszystkim jako grawer pracujący w drukarni bractwa lwowskiego. W liście bractwa z 18 maja 1670 roku Uszakiewicz wymieniony jest jako długoletni didaskał, który sumiennie od 1662 roku nauczał czytania i śpiewu cerkiewnego w szkole prowadzonej przez stauropigię³⁷. Najbardziej znane grawiury Uszakiewicza powstały w latach 1662–1667.

12. Rudkiewicz Teodor był nauczycielem muzyki w lwowskiej szkole brackiej w końcu XVII wieku³⁸. W 1699 roku zaakceptował plan nauczania przedłożony przez stauropigię. Znajdował się tam zapis, że „w brackich chórach wszystkie cztery partie głosowe były obsadzone najlepszymi śpiewakami, tj. posiadającymi piękne głosy”³⁹.

Z przytoczonych biogramów wynika, że nauczyciele muzyki w szkołach brackich byli często regentami chóru brackiego. Ich praca w placówkach brackich miała charakter niestabilny, z uwagi na przyczyny o charakterze politycznym czy ekonomicznym⁴⁰. Pomimo to polifoniczny styl śpiewu cerkiewnego, tzw. śpiew partesny,

³¹ Ф. Жудро, *История Могилевского Богоявленского братства*, Могилев 1890, s. 90.

³² Я.Д. Исаевич, *Братства...*, s. 148.

³³ А. Prochaska, *Historia miasta Stryja*, Lwów 1926, s. 165.

³⁴ Я.Д. Исаевич, *Братства...*, s. 148.

³⁵ А. Prochaska, *Historia miasta Stryja...*, s. 165.

³⁶ Ф. Жудро, *История pastor Herbinius Могилевского...*, s. 90.

³⁷ Я.Д. Исаевич, *Братства...*, s. 132.

³⁸ Ю. Шустова, *Документы Львовского Успенского Ставропигийского...*, s. 168.

³⁹ ЦДДАУЛ, Ф. 129. Оп. 1. Д. 759. Z mylną datą został wydrukowany w АЮЗР, ч. 1, т. X: *Акты, относящиеся к истории галицко-русской православной церкви (1423–1714)*, Киев 1904, s. 435–437.

⁴⁰ М. Mironowicz, *Образ наuczyciela szkół brackich w XVI–XVII wiecznej Rzeczypospolitej*, „Saeculum Christianum” 2021, t. 28, s. 132–134.

został zaaprobowany przez wiernych i ze szczególną starannością był pielęgnowany przez uczniów i didaskatów szkół brackich. Już w 1591 roku metropolita Michał Rohoza przywitany był w szkole brackiej dwunastogłosowym utworem⁴¹. W 1614 roku patriarcha aleksandryjski Cyryl Lukarys przychylił się do prośby bractwa lwowskiego o wprowadzenie harmonicznego śpiewu psalmów podczas nabożeństw w obecności mieszczan i duchowieństwa⁴².

W połowie XVII wieku śpiew cerkiewny w Kijowie podziwiał patriarcha antiocheński Makary i pastor Herbinus⁴³. Podczas nauki muzyki w szkołach brackich wykorzystywano prace z teorii muzyki. W katalogu Stauropigii lwowskiej z 1601 roku wymienia się *Qvaestiones mvsicae in usvm Scholae Nortusianae* pastora Johanna Spangenberg (Wittenberga 1552)⁴⁴.

Śpiew wielogłosowy rozprzestrzenił się we wszystkich szkołach brackich. Przykładem może być Łuck. Bractwo prawosławne założono tutaj dopiero w 1617 roku. Cerkiew bracką zaczęto wznosić w 1620 roku, zaś szkołę prowadzono od 1624 roku. Już w 1625 roku wędrowny drukarz Paweł Telica zaopatrzył szkołę w zeszyty nutowe, tj. partesy pięciogłosowe, sześciogłosowe i ośmiogłosowe, które przywiózł z Wilna⁴⁵.

W dokumencie monasteru brackiego regulującym porządki wewnętrzne pt. *Постановление объ общежительстве въ Луцкомъ Братстве* z 1624 roku znajduje się uwaga o chórze, który jest ozdobą świątyni i jej wizytówką. Dlatego ihumen powinien zadbać o to, aby do cerkwi była przypisana posada tzw. protoplasty – starszego śpiewaka, a nauczyciel muzyki w szkole brackiej powinien wyszukiwać chłopców mających zdolności muzyczne i dobry głos, którzy mogliby śpiewać w chórze. Była to kategoria uczniów, którzy mogli za darmo pobierać naukę w brackiej szkole. Chór bracki śpiewał podczas niedzielnych i świątecznych liturgii, w czasie nabożeństw za zmarłych (panichid) oraz w trakcie brackich nabożeństw dziękczynnych (molebniach) w środę i piątek⁴⁶.

Uczniowie uzdolnieni muzycznie byli poszukiwani też przez przedstawicieli innych wyznań, dlatego zdarzały się próby werbowania członków chóru przez jezuitów lub unitów. Temu celowi, według literatury, miał służyć m.in. napad je-

⁴¹ С. Голубев, *История Киевской духовной академии*, вып. I, Киев 1886, s. 87.

⁴² А.С. Крыловский, *Львовское ставропигиальное братство (Опыт церковно-исторического исследования)*, Киев 1904, s. 42.

⁴³ W. Wołosiuł, *Drogi ku adaptacji cerkiewnego śpiewu...*, s. 228–229.

⁴⁴ О.В. Михайличенко, *Основи загальної та музичної педагогіки: історія та теорія...*, s. 28.

⁴⁵ І. Кузьмінський, *Партесний спів...*, s. 80–81.

⁴⁶ *Памятники, изданные временной комиссией для разбора древних актов, высочайше учрежденной при Киевском, Подольском и Волыном генерал-губернаторе*, т. I, Киев 1845, s. 39; І. Кузьмінський, *Партесний спів...*, s. 74–75.

zuitów na szkołę bracką w Łucku, zorganizowany w 1627 roku⁴⁷, a także – katolickiej szlachty na śpiewających uczniów szkoły brackiej zbierających datki w domach mieszczan⁴⁸.

Szkoły brackie niepodważalnie wniosły wkład w rozwój oświaty muzycznej. To w tych placówkach zdobywali wiedzę przyszli kompozytorzy, regenci i śpiewacy, wykonujący śpiew wielogłosowy zarówno w granicach Rzeczypospolitej, jak i poza nią.

SUMMARY

Marcin Mironowicz

Chanting in Orthodox Brotherhood Schools

Keywords: brotherhood schools, orthodox chantings, Polish-Lithuanian Commonwealth

Music was one of subject which has been taught and lectured in orthodox brotherhood schools. Music subject consisted of: theory and chantings. In the article I focused on literature and sources concerning music teachers silhouette. They contributed to development poliphony chantings in orthodox churches in Polish-Lithuanian Commonwealth. Work depicts also silhouttes of music gifted disciple.

---

⁴⁷ АІОЗР, ч. 1, т. VI, s. 590–591.

⁴⁸ *Ibidem*, s. 753–756.